ANGLICISMELE ÎN TERMINOLOGIA SPORTIVĂ ROMÂNEASCĂ (1)

MIHAELA VARGA
Universitatea Politehnica, Timișoara

Cuvinte-cheie: *limba română, limba engleză, împrumut lexical, sport*

Probleme generale

Influența engleză asupra vocabularului românesc a depăşit, în lingvistica noastră, stadiul simplelor semnalări, ea constituind, în ultimul timp, obiectul unor serioase cercetări.

Engleza este o limbă cu ortografie etimologică. Această neconcordanță între aspectul grafic şi cel fonetic al majorității cuvintelor englezeşti are o foarte mare importanță pentru problema adaptării la sistemul altor limbi şi se manifestă, în esență, prin oscilația limbii receptoare între formele scrise şi cele pronunțate ale acestor unități, în funcție de anumite condiții lingvistice şi extralingvistice. De exemplu: cuvântul *fotbal* a fost adaptat pornind de la forma scrisă *football*, citită în românește, adică dând literelor din această secvență grafică semnificația din limba română.

Adaptarea reprezintă procesul transformărilor petrecute în forma şi conținutul anglicismului – care cuprinde anumite etape – din momentul apariției noii unități, prin treptele care marchează evoluția acesteia, până la asimilarea noii unități, ceea ce înseamnă integrarea deplină în limba română, unde anglicismul şi-a pierdut caracteristicile proprii din engleză şi funcționează în sistemul receptor cu drepturi depline fără a mai putea fi recunoscut ca atare. Ținând seama de relativitatea granițelor dintre etapele adaptării, precum şi de dinamismul procesului de împrumut din engleză, se conturează următoarele trepte ale adaptării:

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)

a) adaptare inițială;
b) în curs de desfăşurare;
c) asimilare.

Prima fază, cea a adaptării inițiale, este cea în care cuvintele se deosebesc prin caracterul lor străin, ele sunt prezentate ca fiind cuvinte englezeşti sau americane, iar în lucrările de specialitate apar sub denumirile de *xenisme* sau *barbarisme*[1]. Aceste cuvinte erau percepute ca fiind „corpuri străine în organismul limbii”[2]: *bridge, catch, coach, goal-keeper, outsider*, şi *swing team, time-out, water polo etc.* Actualmente această percepție nu mai există. Mai mult, în româna actuală se simte din ce în ce mai mult o rezistență sociolingvistică sau psiholingvistică la adaptare drept urmare a unei multitudini de factori, dintre care amintim: o mare parte a anglicismelor sunt termeni de specialitate, fiind folosiți de un număr destul de restrâns de vorbitori care nu sunt interesați prea mult de adaptarea lor; la fel, caracterul internațional al unor anglicisme, precum şi cunoştințele tot mai temeinice de limba engleză ale vorbitorului obişnuit etc.

Anglicismele în curs de adaptare constituie faza intermediară între cea inițială şi cea finală, de asimilare. În această etapă, cuvântul nu mai are nici forma originară englezească, dar nici românească pe deplin, circulă cu grafii hibride, în mai multe variante: *footbal/fotbal, golgeter/golgheter, offsaid/ofsaid, match/meci.*

Ultima fază, cea a asimilării, este cea în care cuvintele şi-au pierdut caracteristicile englezeşti, funcționează ca parte integrantă a sistemului, sunt scrise fonetic, urmează toate regulile ortografice ale limbii române, fiind stabilizate într-o singură formă finală: *fotbal, henț, hochei, penalti* etc.

În anumite situații avem de-a face cu un alt tip de asimilare, care se poate numi *inversă*, când se utilizează un anglicism în formă originară, neadaptată, deşi în prealabil fusese adaptat. În cazul grafiei, acest tip de asimilare se observă la forme asimilate din punctul de vedere al scrierii, dar care au început să circule din nou şi prin grafiile originare: *lider/leader, match/meci, ghem/game, miting/meeting.* Mai

[1] Cf. Sextil Puşcariu, LR, I, p.372.
[2] *Ibid.*

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)

mult, în DOOM[2] se recomandă folosirea formelor englezeşti în locul celor adaptate deja şi înregistrate astfel în DOOM[1]: *knockout* în locul lui *cnocaut*, *knock down* în locul lui *cnocdaun*, *skating* în locul lui *scheting* şi *time-out*, în locul lui *taim-aut.*

Integrarea unui cuvânt într-o altă limbă se realizează pe diferite nivele lingvistice: fonetic, fonologic, morfologic, lexical, grafic etc. Unul dintre cele mai interesante aspecte ale pătrunderii anglicismelor în limba română îl constituie *adaptarea grafică* a acestora. Diferenţele dintre sistemele grafematice ale celor două limbi, engleză, respectiv română, cât şi principiile pe care se bazează scrisul fiecăreia sunt foarte importante pentru adaptarea anglicismelor. Ambele limbi au adoptat alfabetul latin, fiecare adaptându-l specificului său fonologic. În ceea ce priveşte ortografia, engleza utilizează scrierea etimologică, tradiţională sau istorică ce se caracterizează prin discordanţa între pronunţie şi forma scrisă. Sistemul ortografic românesc se bazează pe principiul fonetic, adică pe corespondenţa dintre fonem şi grafem. Ca o consecinţă, adaptarea împrumuturilor, în general, a englezismelor, în special, va urmări atingerea corespondenţei dintre aspectul sonor şi cel vizual al cuvântului. În română, procesul e destul de lent. Cuvântul englezesc pătrunde cu grafia lui originară şi poate circula ca atare o bună perioadă, timp în care se stabileşte rostirea lui unică. Abia apoi începe procesul de potrivire a scrisului conform normelor.

Atunci când există nelămuriri în ceea ce priveşte un cuvânt, norma lingvistică este cea care vine în ajutor pentru soluţionarea problemei. Totuşi, există situaţii când norma este în dificultate de a alege, recomandând fie forme identice cu cele englezeşti: *rock, laptop, show,* fie grafii care evidenţiază relaţia etimologică cu unităţi mai vechi din vocabular: *parching, cliring.*

Preluarea directă

Fenomenul apare în situaţiile în care există o corespondenţă perfectă sau cvasiperfectă între sunet şi literă între cele două limbi. În esenţă, acest tip de împrumut respectă atât grafia, cât şi pronunţarea cuvintelor englezeşti. Numărul acestor împrumuturi este foarte mic:

- *flop* (gimnastică, atletism) < engl. *flop;*
- *golf* (sport) < engl. *golf;*

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)

- *half* (fotbal) < engl. *half;*
- *lift* (tenis, fotbal etc.) < engl. *lift;*
- *longset* (set cu preluniri) < engl. *longset;*
- *rafting* (sport: coborâre cu barca pneumatică pe ape repezi) < engl. *rafting;*
- *ringo* (joc) < engl. *ringo;*
- *scorer* (cel care ține scorul) < engl. *scorer* (termenul *scor* provine din fr. *score);*
- *topsin* (tenis) < engl. *topsin.*

Pentru unele din aceste împrumuturi dicționarele dau etimologie multiplă, de regulă engleză și franceză:

- *bob* (mijloc de concurs alpin) < engl., fr. *bob;*
- *corner* (fotbal etc.) < engl., fr. *corner;*
- *lob* (tenis, fotbal) < engl., fr. *lob*;
- *omnium* (ciclism, hipism) < engl., fr. *omnium;*
- *polo* (sport) < engl. , fr. *polo* (inclusiv *poloist* < engl. *poloist*, fr. *poloiste*);
- *sprinter* (atletism) < engl., fr. *sprinter.*

Uneori este atrasă în etimologia multiplă și germana:

- *ping-pong* (sport, tenis de masă) < fr., engl., germ. *ping-pong.*

Considerăm că pot fi încadrate în categoria împrumuturilor directe și acele cuvinte din engleză unde s-a produs doar o preluare de grafeme, ambele existând atât în engleză, cât și în română (de exemplu *k* pentru *c*) ori o substituire de grafeme (*c* sau *ch* pentru *k*, sau *i* pentru *y*):

- *links* (teren de golf) < engl. *links;*
- *marc* (rugbi) < engl. *mark;*
- *marcher* (biliard) < engl. *marker*;
- *penalty* (fotbal etc.) < engl. *penalty;*
- *rugby* (sport) < engl. *rugby* (actualmente ambele forme sunt considerate corecte: *rugbi* și *rugby*, diferind însă ortografia: *rugbiul*, dar *rugby-ul*);
- *schi* (sport) < engl. *ski.*

În situația cuvintelor din această ultimă categorie se poate vorbi însă și de o adaptare după sistemul grafic (v. *infra*).

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)

Adaptarea după formă. ***Probleme teoretice***

Pătrunderea şi folosirea termenilor englezeşti în limba română ridică o serie de probleme de utilizare şi de adaptare în funcţie de condiţiile de întrebuinţare şi de timp. Problema adaptării anglicismelor este dificilă din cauza diferenţelor de sistem morfologic şi fonetic. În limba engleză există deosebiri importante între imaginea orală şi cea scrisă a cuvântului şi de aceea când se preia în scris un termen se procedează diferit.

În publicaţiile de largă circulaţie, inclusiv cele sportive, notarea grafică a anglicismelor se realizează în diverse moduri:

- se păstrează forma grafică din engleză: *backhand;*
- se redă cât mai apropiat, cu mijloacele oferite de alfabetul românesc, aspectul fonetic englezesc: *meci de puncte etc.*
- se recurge la o formă grafică ce redă o pronunţie distorsionată a cuvântului englezesc: *trening* < engl. *trening* (*scheci* şi *trening* apar cu această formă în MDN 2000; pronunţia engl. este |treining|).

În limbajul sportiv, pătrunderea anglicismelor se realizează mai ales pe cale scrisă. În publicaţiile de specialitate, dar şi în cele de largă circulaţie, predomină preluarea termenilor cu forma grafică din engleză (neglijând „forma sonoră", pronunţarea) pentru a reda cât mai exact informaţia şi pentru că se adresează celor familiarizaţi cu termenii. Răspândirea şi pe cale orală a acestor anglicisme favorizează apariţia dubletelor (orto)grafice, de ex. engl. *derbi* se notează în mod obişnuit după aspectul fonetic din engleză *derbi*, dar şi *derby* (cf. DOOM[2]).

Anglicismele se ortografiază diferit în funcţie de vechimea împrumutului, de gradul de răspândire şi de adaptare. Circulaţia largă a unora dintre termenii sportivi care au pătruns în vocabularul uzual sau în alte limbaje de specialitate facilitează extinderea uneia dintre grafii şi impunerea ei prin dicţionare, un exemplu fiind cel al cuvântului englezesc *leader*, înregistrat în dicţionare cu grafia *lider* (DOOM[2]), dar utilizat cu forma grafică englezească în compusul mai recent *leadership*. Aceeaşi revenire la grafia englezească o întâlnim şi pentru cuvântul *miting* (DEX, 1975) în compusul mai recent *meeting-room.*

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)

Din punctul de vedere al grafiei, anglicismele (asimilate sau neasimilate) se împart în trei categorii, în funcție de modul de redare a *grafemelor duble*, avându-se în vedere regulile limbii române:

- cuvinte care păstrează dubletele consonantice: *challenge, fitness, groggy, jogging, passing* (shot), *sparring* (partner);
- cuvinte care apar sub două variante grafice: *boss/bos, jiel-box/jilbox, stress/stres;*
- cuvinte adaptate deja sistemului românesc, având o singură consoană: *bober* (engl. *bobber*), *cliping* (engl. *clipping*, la hochei), *dribler* (din engl. *dribbler*, cu posibila influență a fr. *dribbleur*), *dribling* (engl. *dribbling*), *fotbal* (engl. *foot-ball*), *ofsaid* (engl. *offside*), *presing* (engl. *pressing*), *stoper* (engl. *stopper*).

Grupul *ck* este redat în română prin *c/ch* în cuvinte ca: *bec (*engl. *back), blocstart (*engl. *blockstart), puc (*engl. *puck), hochei (*engl. *hockey), knock-down/cnocdown*, sau prin *ck*, în mai puțin adaptatele: *backhand, stock-car* (automobilism). În unele situații grafia *ck* este sprijinită şi de posibila influență a limbii franceze: *cricket.*

Grafemul *y* se păstrează în: *brandy, fairplay, groggy*, dar apare adaptat în cuvinte precum: *penalti, derbi, rugbi (dar şi rugby).*

Grafemul *x* a fost şi el păstrat, ca în majoritatea neologismelor: *kickboxing.*

Ca şi în celelalte tipuri de adaptare, şi cea grafică este favorizată în cea mai mare măsură de asemănarea structurilor dintre limbi, precum şi de frecvența termenului împrumutat. Deci la diferitele anglicisme viteza cu care ating treapta asimilării este diferită: cele la care există coincidențe ale grafemelor şi cele care au devenit cunoscute unor cercuri mai largi de vorbitori se vor adapta mai repede la sistemul limbii române.

A spune că acest proces al adaptării grafice constă în citirea românească a cuvântului englezesc este insuficient. Dacă în unele cuvinte ca: *suporter, polo*, o asemenea afirmație ar fi exactă, în schimb, în foarte multe alte cazuri situația este mai complicată:

a) Forma grafică englezească prezintă grupuri de consoane care nu sunt specifice limbii române. De exemplu, grupul *sh: smeş* (engl. *smash), şut (*engl. *shoot*), grupul *ds: henț* (engl. *hands)*, grupul *tch*

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)

redat cu *ci* sau *ce*: *bodicec* (engl. *bodycheck*), *clinci* (engl. *klinch*), *meci* (engl. *match*), *mecibol* (engl. *matchboll*), *puncer* (engl. *puncher*), *punci* (engl. *punch)*.

Handbal – handball prezintă grupul *ndb*, greu de pronunțat în limba română, de aceea, deşi se menține încă o scriere etimologică, românii au redus acest grup la *nb* [hanbal].

b) Grupul de consoane există în limba română, dar nu în poziția în care apare în cuvântul englezesc. Exemplu: *craul*. În românește el a fost adaptat după forma grafică: în engleză se scrie *crawl*, dar *w* din acest cuvânt nu a fost echivalat în românește prin litera şi fonemul *v*, aşa ca *w* din *tramvai – tramway, vagon – wagon, vatman – watman.* Reflexul în aceste cuvinte este *u*, datorită contextului fonetic: deşi în română există grupul *vl*, ex: *Vlad, vlăstar*, el nu apare niciodată la sfârşit de cuvânt, aşa cum ar fi trebuit să apară în *cravl*, ceea ce a dus la soluția cu *u.* În cazul grupului *ge*, pronunția din engleză a fost adaptată la sistemul grafematic românesc: engl. *golgeter* a fost redat în română sub forma *golgheter.*

c) Grupul de consoane există şi în limba română, dar numai în neologisme, majoritatea termeni de specialitate: *th = t*: *heptatlon* < engl. *heptathlon (* cf. şi *decatlon,* preluat însă din fr. *decathlon*; la fel *pentatlon* < fr. *pentathlon, tetratlon* < fr. *tetrathlon*).

d) Etimonul grafic englezesc a suferit modificări din rațiuni de ordin morfologic: *jockey – jocheu, dar voley* şi *hokey* din aceeaşi serie şi-au păstrat forma, deoarece, fiind substantive defective de plural, ele nu reclamă opoziția formală singular/plural. În schimb, la *jockey* această opoziție de conținut există, fapt care a impus constituirea opoziției formale singular/plural: *jocheu – jochei.*

Termenii adaptați după formă

- *antidoping* < engl. *anti-doping,*
- *averaj (*pronunție hibridă anglo-franceză) < engl. *average,*
- *bantam* < engl. *bantam,*
- *casting* < engl. *casting,*
- *fault* < engl. *fault* (inclusiv *faulta,* derivat în MDN 2007 tot din engleză),
- *heptatlon* < engl. *heptathlon,*

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)

- *indor* < engl. *indoor*,
- *interclub* < engl. *interclub*,
- *marc* < engl. *mark*,
- *servă* < engl. *serve* (volei),
- *start* < engl. *start.*

În câteva situații se aplică etimologia multiplă, engleză şi franceză (*fotbal*, *singleton* etc.). La unii termeni, luând în considerare pronunția, prevalează sursa franceză:

- *cricket* ca în fr. [kriket] față de engl. [krikət];
- *raliu* cu ortografia fr. *rally* şi pronunția [rali], față de engl. [reli];
- *rugbi*, cu aceeaşi ortografie în fr. şi engl. *rugby*, dar cu pronunția fr. [rügbi], şi nu [ragbi] ca în engleză. În română fr. [ü] a fost redat ca [u].

În cazul lui *penalti*, doar accentul diferă: pe ultima silabă în franceză, pe prima în engleză; în română pe silaba penultimă.

Pronunția este identică în cele două limbi pentru *iahting* şi *iolă* [jɔtiŋ], respectiv [jɔl]. Pronunția lui *iahtman* indică drept primă sursă franceza, căci în engleză apare pronunția [men]. Tot franceza e preferată şi pentru *iolă*, dar pentru *iahting* se recurge la engleză.

Câțiva termeni sunt la limita acestei clasificări, încadrarea lor la cuvintele adaptate după pronunțare datorându-se doar grafiei cu consoane duble: *bober* < engl. *bobber*, *dribling* < engl. *dribbling*, *fitnes* < engl. *fitness*, *stoper* < engl. *stopper*.

Am reținut, ca număr, 12 termeni adaptați după formă, ceea ce, din totalul termenilor englezeşti (134) intrați în română, reprezintă 9%.

Dacă adăugăm aici şi cei 9 termeni preluați direct, obținem cifra de 21 termeni, ceea ce reprezintă un procent de 15,7%.

BDD-A32034 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:58 UTC)